

УДК 007 : 304 : 070 (477) (09)

УКРАЇНЬСЬКА ТЕМАТИКА НА СТОРІНКАХ ОДЕСЬКОЇ ГАЗЕТИ «ПЧЕЛКА» (1881)

СИДОРЕНКО Наталя,д-р філол. наук, проф., e-mail: sydorenko@knu.ua¹;**ДУБЕЦЬКА Оксана,**кандидат наук із соц. комунік., e-mail: osydorenko@ukr.net².¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики, вул. Юрія Ілленка, 36/1, м. Київ, 04119, Україна.² Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова, факультет української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, вул. Тургенєвська, 8/14, м. Київ, 01054, Україна.

Мета дослідження – визначити змістові характеристики матеріалів на українську тематику в контексті публікацій газети «Пчелка» (Одеса, 1881), яку обрано об'єктом дослідження. Пізнавально-освітнє наповнення місцевого видання (демократизація життя у Європі та Росії, особливості жіночої освіти наприкінці XIX ст., твори художнього призначення) було сприятливим підґрунтям для публікацій матеріалів української тематики. Виявлено сім публікацій (автори – К-вич, С. Е., О. Андрієвський), в яких відстоювалася самобутність української мови та літератури (постаті Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького), наголошувалося на необхідності зняття заборон на впровадження рідної мови в освіті, діловодстві, духовному житті.

Ключові слова: одеська преса, українська тематика, заборона української мови, народна література.

UKRAINIAN ISSUES ON THE PAGES OF THE ODESA NEWSPAPER «PCHOLKA» [«BEE»] (1881)

The aim of this study is to determine the content characteristics of the articles on the Ukrainian topics in the context of publications of the newspaper «Pcholk» [«Bee»] (Odesa, 1881), which was selected as the main object of the study. Cognitive and educational content of the local mass media (democratization of life in Europe and Russia, features of women's education in the late XIX century, fiction publications) was a favorable basis for the materials on Ukrainian issues. There were 7 publications in 17 issues (written by K-vych, S. E., O. Andrievsky), which defended the identity of the Ukrainian language and literature (figures of T. Shevchenko, I. Nechuy-Levytsky), stressed the need to lift bans on the introduction of the native language in education, business, religious life.

Key words: Odesa periodicals, Ukrainian issues, ban on the Ukrainian language, popular literature.

Вступ. Одеська періодика XIX – початку XX ст. досі системно не вивчена. Окрім монографічних, дисертаційних досліджень і наукових статей (І. Гребцова, О. Хобта, О. Пархитко, Н. Сидоренко, Н. Герасимчук, С. Блавацький та ін.) існують також краєзнавчі та бібліографічні публікації (О. Губарь, М. Бельський, Т. Щурова), нариси з історії окремих періодичних видань у сучасних ЗМІ Одещини. Газета «Пчелка» не належить до тих часописів, які активно використовуються дослідниками різних галузей; у цьому плані журнал, що продовжив життя однойменної газети, більш популярний із огляду на літературно-художній, гумористичний і мистецький характер контенту. Слід підкреслити, що лише краєзнавець і бібліотекар, завідувачка відділу мистецтв Одеської національної наукової бібліотеки Т. Щурова проаналізувала передусім ілюстративне наповнення зазначеного періодичного видання, акцентуючи увагу на роботах відомих одеських художників-карикуристів (М. Фрейденберг, Л. Пастернак, М. Вербель та ін.), згадавши також «серйозні матеріали» на захист малоросійської мови та книг Т. Шевченка [1].

© Сидоренко Н., Дубецька О., 2020

Мета цього дослідження – визначити змістові характеристики матеріалів на українську тематику в контексті публікацій щотижневої газети «Пчелка» (Одеса, 1881), яку обрано *об’єктом дослідження*.

Методи дослідження. Виявленню публікацій української тематики сприяв метод тематичного прес-кліпінгу (знаходження періодики, де б друкувались подібні матеріали, а також встановлення статей і рецензій про українську мову та літературу). Розшифрування псевдонімів та уточнення авторства публікацій, з’ясування можливості участі того чи іншого діяча в редагуванні газети, публікації та виступів на захист української мови чи присвячених творчості українських літераторів, потребувало застосування біографічного методу. Залучено методи аналізу публікацій газети «Пчелка», інтерпретації поглядів науковців і педагогів кінця XIX ст. щодо української мови, узагальнення висновків.

Результати й обговорення. Щотижнева політична, громадська і літературна газета «Пчелка» виходила в Одесі з 21 березня по 11 липня 1881 р., на зміну їй із грудня 1881 р. почав видаватись літературний, політичний і гумористичний журнал із карикатурами, що мав варіанти підзаголовку: щотижневий літературно-гумористичний, ілюстрований із карикатурами журнал (з 1884 р.); літературно-художній журнал із карикатурами (з 1886 р.); щотижневий ілюстрований журнал (з № 45 за 1887 р.). Редактором-видавцем увесь час був В. Кірхнер (у 1887 р. приєднався В. Навроцький як редактор).

Володимир Вікентійович Кірхнер (1848–1923) – дворянин Херсонської губернії, навчався у Рішельєвській гімназії в Одесі, здобув юридичну освіту в Новоросійському університеті, працював мировим посередником і суддею в Мінській губернії. З 1873 р. постійно мешкав у причорноморському місті: заснував власну друкарню й почав видавати, як свідчать деякі джерела, «перший у провінції гумористичний журнал». У 1889 р. придбав одну з найстаріших місцевих газет «Одесский вестник», яку редагував десять років. Був активним у підприємницькій, громадській і благодійній діяльності; очолював Ревізійну комісію Чорноморсько-Дунайського пароплавного товариства, заснував два акціонерних товариства в Одесі – Південноросійське товариство друкарської справи та «Одеський приватний ломбард» [2].

У вступному слові до газети «Пчелка» редактор писав про свій перший досвід видання в провінції щотижневого політико-літературного органу. Вважаючи, що «сила й могутність вітчизни тісно пов’язана зі ступенем розвитку самодіяльності провінції», вирішено було присвятити газету переважно крайовим інтересам. «Ми розраховуємо на успіх», – стверджував редактор-видавець, адже він та його однодумці, що згуртувалися навколо часопису, були переконані – достатньо знайдеться літературних сил, нове починання підтримають читачі. Редакція обіцяла публікувати все, що виявляє «правдиве й чесне ставлення до справи»; від газетної полеміки тут заздалегідь відмовилися (1881. 21 берез.).

Газета «Пчелка» мала рубрики «Внутрішні повідомлення», «Преса наша й чужа», «Журнальний огляд», «Кореспонденції “Пчелки”», «Наші міські справи», «Хроніка», «Іноземний огляд», «Бібліографічний листок», «Різні повідомлення», «Відкриття й винаходи», «Відповіді редакції», «Довідковий листок», «Оголошення» тощо. Відкривалася газета, як правило, передовими статтями, присвяченими ролі виборних представників у життєдіяльності міста, єврейським погромам на Херсонщині та в Бессарабії, тілесним покаранням як «адміністративним повчанням» у Російській імперії, фінансовій кризі та парламентаризму в Європі тощо.

Важливе місце відводилося матеріалам про освіту: «рух навчальної справи» у Франції, функціонування вищих жіночих курсів при університетах півдня Росії (окрім Харкова та Одеси), суть «випробувальних комітетів» як «контролерів розумової зрілості» вихованок у приватних гімназіях тощо. Друкувались також оповіда-

ння, вірші, нариси. Саме такий пізнавально-освітній контекст «Пчелки» був сприятливим підґрунтям для публікації матеріалів української тематики.

У 17 номерах газети «Пчелка» надруковано 7 матеріалів, що стосуються української тематики, більшість публікацій належали автору, прихованому за криптонімом К-вич (№№ 2, 4, 6, 14). Саме він розпочав цикл злободенних статей щодо статусу малоросійської мови в Російській імперії, заборони використовувати рідну мову українського народу в освіті, церкві, діловодстві; також наголосив на необхідності видавати власну літературу («Несколько слов о малорусском языке», «Практические неудобства запрещенія малорусского языка», «Роль земства в вопросе о снятии запрещенія с малорусского языка», «По вопросу о малорусской простонародной литературе»). Позиція публіциста була аргументованою та послідовною.

Так, 28 березня 1881 р. В. К-вич із приміткою від редакції опублікував статтю «Декілька слів про малоросійську мову». Уже в першій фразі автор чітко висловив свої симпатії до обговорюваного питання: «Останнім часом краща частина нашої преси голосно заговорила про необхідність зняти з малоросійської мови тяжіючу над нею заборону, визнати її мовою літературною і допустити викладання в школах малоросійською мовою» (№ 2. С. 13). У посиланні зазначено джерело попередніх публікацій – це статті М. Костомарова, О. Єфименко, барона М. Корфа та ін. («Вестник Европы», «Русская старина», «Слово», «Голос», «Страна», «Неделя», «Педагогическая хроника», «Порядок», «Заря», «Труд», «Одесский вестник»), у яких ішлося про «закон 12 травня 1876 р.», а також «приватне розпорядження» щодо використання малоросійської мови в різних сферах, зокрема в освіті. Міркування влади стосувалися перешкод із боку освіти й літератури українського народу на шляху «успішного обрусіння краю», поширення українофільства в другій половині XIX ст. як загрози в політичному аспекті. Основна ж проблема зводилася до одного: чи можна вважати мову малоросійську «мовою у повному значенні цього слова», чи «не шкідливим буде її розвиток як мови літературної», допущеної до народної школи.

В. К-вич веде свій аналіз двома шляхами: теоретичним і практичним. Перший використовує для посилання на думку «кращих учених», філологів і педагогів. Більшість із них, вітчизняних і закордонних, безпристрасно підтвердили, що малоросійська мова за своїми «корінними властивостями» – це «мова, право якої на цілком самостійне існування не може піддаватися сумніву».

Публіцист «Пчелки» звернувся до роздумів із цього приводу таких поважних науковців, як австрійський філолог, один із найвидатніших представників світової славістики Ф. Міклошич і німецький мовознавець, фахівець у галузі історії мов та порівняльного мовознавства А. Шлейхер; до них приєднали голоси українські діячі: філолог, член-кореспондент Польської академії знань О. Огоновський; філолог та етнолог, член-кореспондент Петербурзької Академії наук П. Житецький; мовознавець, літературознавець і педагог, член-кореспондент Петербурзької Академії наук О. Потебня. На захист навчання рідною мовою стали й визначні діячі освіти Російської імперії – педагог і письменник, основоположник наукової педагогіки в країні К. Ушинський; педагог і публіцист, літератор та етнограф, один із засновників і секретарів Педагогічного товариства у Санкт-Петербурзі М. фон Вессель; почесний член Женевської Академії наук, почесний член Петербурзького педагогічного товариства, Московського комітету писемності та Московського університету М. Корф та ін. Основна думка педагогів була сформульована словами М. фон Весселя: «...Навчати не на рідній мові – означає спотворювати самостійне розумове мислення народу, спотворювати всю його духовну природу». У примітці від редакції наприкінці статті повідомлено, що матеріал уже пішов у друк, коли телеграф приніс не зовсім чітку звістку з Петербурга: малоросійська мова буде допущена до викладання в школах (№ 2. С. 15).

Розгляд актуальної теми автор продовжив через номер, з'ясовуючи «практичні незручності» заборони малоросійської мови для викладання у школі, написання

творів літератури чи проголошення проповідей у церкві. Тож у третьому матеріалі К-вич звернув увагу на основний шлях, який би допоміг повернути рідну мову в сферу комунікації свого народу. Його пропозиція – клопотатися перед урядом. І цю місію могло виконати земство як «корпорація представників народних інтересів», що піклується зокрема про освіту, розвиток шкільництва, забезпечення навчально-го процесу підручниками, книгами для читання народу (1881. № 6. С. 12–13).

Підсумковою стала публікація «З питання про малоросійську протонародну літературу» К-вича. Публіцист подає такі аргументи: література має належати народу; саме народ, читаючи чи слухаючи книжку (зважаючи на незначний відсоток грамотних серед загальної маси населення), «сліпо вірить її друкованому слову», тому справу просвітництва широких верств засобами народних видань необхідно розпочинати «обережно й уміло». Автор проаналізував видавничий ринок Росії щодо виходу в світ народної літератури й констатував прикрий факт: у художніх творах російські белетристи та деякі вчені здебільшого «недоладно підробляють народний тон і мову». К-вич також процитував важливу думку «автора чудової статті про малоросійську мову», великороса, який вважає себе «публіцистом із питань малоросійських», який показав відмінності українців і росіян у ставленні до батьківщини («великоросс по преимуществу скиталец, у котрого есть отечество, но нет родины; малоросс – человек земли, угла своего хутора»). Тож малоросійська народна література, яка творилася інтелігенцією, була більше зорієнтована на «мужика» та його конкретні потреби. Заборона рідної мови призупинила розвиток таких видань, які були б написані доступно, зрозуміло, з користю. Неодноразово на півдні лунали голоси представників земств із енергійною вимогою «видання народних книг... на місцевій говірці». Літератор із «Пчелки» сподівається: «Має настати час, коли ці вимоги втілюватимуться в життя і не висловлюватимуться на вітер» (1881. № 14. С. 11).

У руслі цих міркувань важливі й інші три публікації в одеській газеті, присвячені видатним українським митцям слова – Т. Шевченку та І. Левицькому. Так, у рецензії на повість «Бурлачка» (Київ, 1881) вже згаданий К-вич кілька разів наголосив: «оцінити значення, яке має такий письменник України, як п. Левицький», навіть у складних ситуаціях він продовжував працювати над вивченням «умов життя українського народу», «подарував нам прекрасну повість» (1881. № 2. С. 15). Ймовірно, літератор також відчував симпатію до одеситів, адже у 1890 р. вийшов у світ його роман «Над Чорним морем», події якого відбувалися в Кишиневі й Одесі 1880 р. (зокрема І. Нечуй-Левицькому вдалося детально описати Малий і Великий Фонтан, природу Французького бульвару) [3, с. 115–118].

Два матеріали одеської преси про Кобзаря були згадані в «Бібліографічному вказівнику матеріалів для вивчення життя і творів Т. Г. Шевченка», що друкувався в березневному і квітневому номерах журналу «Киевская старина». Зокрема за 1881 р. названо статті П. Куліша, І. Франка, І. Левицького, О. Єфименко, В. Антоновича та ін., опублікованих у київських газетах «Труд» і «Заря», альманахові «Луна», а також в одеській періодиці – газетах «Одесский вестник» і «Пчелка» [4].

Травневі випуски політичної, громадської і літературної газети в Одесі (16 і 30 травня за 1881 р.) містили публікації про Т. Шевченка. Це не була звичайна коротка біографія поета, радше – важливі роздуми, намагання автора з'ясувати, «ким був Шевченко сам по собі в свій час» і наскільки тогочасна громадськість знала, читала й шанувала народного поета (1881. № 9). Публіцист під криптонімом С. Е. вже у заголовку поставив актуальне питання «Чи достатньо знаємо ми Шевченка?», прагнучи порівняти святкування ювілею В. Гюго у Франції та вшанування Кобзаря в Росії. Якщо першого стосувалися слова очевидця: «Щаслива нація, що вміє і має право так святкувати генія розуму», коли вся країна шанувала свого «великого вчителя», «безкорисливо радіючи торжеству великої ідеї»; то для «кожного щиро-

го українця» дні пам'яті Т. Шевченка ставали приводом до вирішення нових проблем: відсутність повного зібрання творів письменника, брак ґрунтовної біографії, розпорошеність спогадів. Очевидним завжди залишилось одне: це цілісний талант, «народний геній», «останній кобзар і перший співець України», «найбільший поет південноросійської поезії», «кращий син Русі-України», «пророк і апостол», ім'я якого має «величезне значення для українства»; його авторитет значимий при розгляді «українських питань» (1881. № 9. С. 12).

Опираючись на характеристики П. Куліша, М. Костомарова, О. Огоновського, О. Партицького, української преси на Східній та Західній Україні, автор публікації в журналі «Пчелка» підкреслює основні ідеали Т. Шевченка, значимі для всіх наприкінці ХІХ ст.: любов до народу, прагнення здобути свою свободу і власну мудрість («Обнімітесь, брати мої, молю вас, благаю!..»), пошук правди, сміливе торування свого шляху («Ми просто йшли, у нас нема Зерна неправди за собою!»).

Із цим матеріалом тісно пов'язана й публікація «Т. Г. Шевченко – “батько”» за підписом А. Т. У примітці редакція подала своє побажання, аби «частіше з'являлися такі *приватні* обстеження життя великого поета України», адже «сукупність їх, і тільки їх, а не загальних поглядів і думок, може дати нам розуміння в деталях Шевченка й застерегти від тих довільних тлумачень», про які йшлося у попередній статті (1881. № 11. С. 12). У статті автор звернув увагу на поєднання двох рис – його батьківське ставлення до дітей та притаманні йому «природно дитячі» характеристики («по-дитячому незлобивий в особистому житті», «по-дитячому простий і непрактичний у життєвих розрахунках», «позбавлений лицемірства», «надто довірливий»), що виявилось і в його творчості. Публіцист неодноразово використовує іменник *Україна* та прикметник *український*: «значення його для української літератури», «на всій Україні», «українського батька». Для увиразнення авторських описів і висновків використовується поезія Т. Шевченка. А. Т. переконаний, що настане час, коли всі діти знатимуть «свого українського “батька”», полюблять його, а в день його народження своїми «неложними вустами» щорічно повторюватимуть йому «дружною сім'єю злагодженим хором: “вічна пам'ять!”» (1881. № 11. С. 14).

Необхідно звернути увагу й на автора публікації про Кобзаря. За «Словником псевдонімів...» О. Дея, криптонім А. Т. належав історикові, педагогові й публіцисту Олексію Андрієвському [5], про якого можна знайти творчо-біографічні дані в «Енциклопедії історії України», Вікіпедії, «Енциклопедії сучасної України», «Українській літературній енциклопедії», «Encyclopedia of Ukraine» та інших джерелах; деякі матеріали з життя й діяльності О. Андрієвського зберігаються в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України. В літературному досьє автора найчастіше згадується співробітництво з журналами «Киевская старина», «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца», «По морю и суше», «Записки Императорского Одесского общества истории и древностей»; газетами «Киевские губернские ведомости» (як редактора неофіційної частини у 1881–1886 рр.), «Одесский вестник», «Южное обозрение».

Професійна доля й громадські справи пов'язували О. Андрієвського не тільки з Києвом, а й Златополем на Клівщині, Катеринославом, В'яткою, Одесою. У причорноморському місті він читав лекції, входив до Одеського історичного товариства, займав посаду директора міського закладу для сиріт. Тут вийшли в світ його брошури «Поминки Тараса Григорьевича Шевченко в отзывах о нем иностранной печати» (1879), «Поминки Тараса Григорьевича Шевченко 25-го февраля 1879 года в Одессе» (1879), «Поминки Т. Г. Шевченко в русской печати в сороковую годовщину его смерти» (1902), «Об отношении Т. Г. Шевченко к жизни» (1903).

«Некрологічну замітку» про історика й дослідника О. Андрієвського подав у «Записках НТШ» (1902. Т. XLIX. Кн. V) М. Грушевський, поцінуючи його як «жи-

вого публіциста», «запаленого діяча на полі освіти й виховання молодіжи й малоосвічених верств – то було діло його душі, життєвий інтерес» [6, с. 570, 569]. У коментарях до цієї публікації розшифровано те, що М. Грушевський згадав пунктирно, як-от: «з статей його замітніші», «писав багато – по історії літератури», «популярні книжки для народу», «публіцистичні статті», «численні статейки про Шевченка». Що стосується останньої фрази, то названо дві публікації О. Андрієвського про Кобзаря в одеській пресі: «Т. Г. Шевченко – друг семьи» та «Об отношении Т. Г. Шевченко к жизни» (відповідно 1895 і 1899 рр.) [7, с. 696]. Таким чином, оригінальна стаття «Т. Г. Шевченко – “батько”» О. Андрієвського, що опублікована в газеті «Пчелка» 1881 р., залишилася поза увагою його біографів.

Висновки та перспективи. Матеріали дослідження показують, що місцева періодика на території України ще маловивчена. Загальноприйнята версія про те, що малоросійська преса з 1863 р. була приречена на мовчання, а будь-які спроби підняти голос на захист української мови, літератури, освіти й науки в Російській імперії призводили до штрафів, арештів і закриття видань, в історії з функціонуванням газети «Пчелка» в Одесі дещо видозмінює цей контекст. Автори видання не тільки порушували важливі питання відміни заборон щодо освіти рідною мовою, самобутності мови (а не залежного «наречія» чи навіть «поднаречія»), а й використовували поняття «Україна», «український». Додаткових пошуків потребує також з’ясування псевдонімів співробітників та дописувачів газети «Пчелка» (К-вич, Наталія П-а, Кв. та ін.), адже, як свідчить українська тематика, сьогодні не ідентифіковано імена авторів шести публікацій, що були надруковані в Одесі.

1. Щурова Т. «И светло, и легко, и отрадно...». *Дерибасовская – Ришельевская: альманах*. 2012. № 50. С. 314–316. URL: https://www.odessitclub.org/publications/almanac/alm_50/alm_50-318-330.PDF (дата звернення: 16.07.2019).
2. Кирхнер В. В. // <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/45490-kirhner-vladimir-vikentievich#mode/inspect/page/1/zoom/6> (дата звернення: 6.08.2019).
3. Макаров П. Популярная история Одессы. Харьков: Фолио, 2019.
4. Киевская старина. 1886. Кн. 4. С. 780–781.
5. Дей О. І. Словник українських псевдонімів (XVI–XX ст.). Київ: Наук. думка, 1969. С. 48, 436.
6. Грушевський М. Олексій Андрієвський. Некрологічна замітка. Грушевський М. Твори: у 50 т. Львів: Світ, 2005. Т. 7. С. 569–571.
7. Коментарі [Олексій Андрієвський. Некрологічна замітка]. Грушевський М. Твори: у 50 т. Львів: Світ, 2005. Т. 7. С. 694–696.

1. Tshurova, T. (2012), «Everything light and easy, and gratifying...». *Deribasovskaya – Rishelyevskaya: almanac*, iss. 50, pp. 314–316, available on: https://www.odessitclub.org/publications/almanac/alm_50/alm_50-318-330.PDF (accessed 16 July 2019).
2. Kirhner, V. V., available on: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/45490-kirhner-vladimir-vikentievich#mode/inspect/page/1/zoom/6> (accessed 6 August 2019).
3. Makarov, P. (2019), *Popular history of Odesa*, Folio Publishing House, Kharkiv.
4. *Kiyevskaya starina* [Kyiv Antiquity] (1886), book 4, pp. 780–781.
5. Dey, O. I. (1969), *Dictionary of Ukrainian pseudonyms (XVI–XX centuries)*, Naukova dumka, Kyiv, pp. 48, 436.
6. Hrushevsky, M., Oleksij Andriievsky. Obituary note. Hrushevsky, M. (2005), *Works in 50 vol.*, Svit Publishing House, Lviv, vol. 7, pp. 569–571.
7. Comments [Oleksij Andriievsky. Obituary note]. Hrushevsky, M. (2005), *Works in 50 vol.*, Svit Publishing House, Lviv, vol. 7, pp. 694–696.

UDC 007 : 304 : 070 (477) (09)

UKRAINIAN ISSUES ON THE PAGES OF THE ODESA NEWSPAPER «PCHIOLKA» [«BEE»] (1881)

Sydorenko Natalya, D. Sc. (Philology), Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, the Institute of Journalism, 36/1, Yu. Illenka St., Kyiv, 004119, Ukraine, e-mail: sydorenko@knu.ua

ORCID iD [0000-0001-8734-9704](https://orcid.org/0000-0001-8734-9704)

Dubetska Oksana, PhD (Social Communications),

M. Dragomanov National Pedagogical University, Malysko faculty of Ukrainian Philology and Literary Creativity, Turgenevska str., 8/14, Kyiv, 01054, Ukraine, e-mail: osydorenko@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8602-6417>

The aim of the study is to define the content characteristics of the articles on the Ukrainian topics in the context of publications of the newspaper «Pchiolka» [«Bee»] (Odesa, 1881), which was selected as the main object of the study. Cognitive and educational content of the local mass media (democratization of life in Europe and Russia, features of women's education in the late XIX century, fiction publications) was a favorable basis for the materials on Ukrainian issues.

Methods. The research used the methods of thematic press clipping in finding the necessary texts, biographical method for determining the authorship of publications and deciphering pseudonyms, analysis and interpretation of articles and reviews, as well as generalization.

Results. The editor of the newspaper and then the magazine «Pchiolka» was a nobleman of the Kherson province, a lawyer by profession V. Kirchner, who in the leading article of the first issue of his edition (1881) promised to publish everything that shows a «true and honest attitude to the public activities». 7 publications in 17 issues were analyzed (written by K-vych, S. E, O. Andrievsky), which defended the identity of the Ukrainian language and literature (figures of T. Shevchenko, I. Nechuy-Levytsky), stressed the need to lift bans on the introduction of the native language in education, business, religious life. The authors of the newspaper «Pchiolka» not only defended the identity of the Ukrainian language and literature, but also hardily used the terms Ukraine and Ukrainian.

Conclusions. The materials of this study show that local periodicals in Ukraine are still poorly understood. Additional searches are also needed to find out the pseudonyms of employees and contributors to the newspaper «Pchiolka» (for instance, K-vych, Natalia P-a, Kv., etc.), because, as evidenced by the Ukrainian issues, today the names of the authors of six publications in Odesa are not recognized.

Key words: Odesa periodicals, Ukrainian issues, ban on the Ukrainian language, popular literature.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2020